

آسیب شناسی روابط بین روسیه و گرجستان

سرویس گرجستان/خبرگزاری آران
نویسنده: دکتر بهرام امیراحمدیان

خبرگزاری آران / سرویس گرجستان : اخیرا روابط بین روسیه و گرجستان بشدت تیره شده و به نقطه بحرانی رسیده است. حتی دیدار چند ماه پیش روسای جمهور دو کشور در مسکو نیز نتوانست به این تیرگیها پاسخ دهد. دعوت پوتین از روسای جمهور کشورهای عضو CIS برای شرکت در اجلاس غیر رسمی در مسکو نیز از سوی رئیس جمهور گرجستان بدون پاسخ ماند.

روی کار آمدن میخائیل ساآکاشویلی پس از پیروزی در جنبش باصطلاح انقلاب مخملی یا به عبارتی دیگر سرنگونی دولت شوارنادزه در اثرنافرمانی های مدنی هواداران جنبش، روابط دو کشور را هنگامی برهم زد که آمریکا توانست روابط خود را با گرجستان در تمامی زمینه ها گسترش دهد و حامی قابل اتکایی برای گرجستان باشد. ادغام گرجستان در ساختارهای یورو آتلانتیکی و تقاضا برای عضویت در ناتو و خروج از مدار روسیه، و دعوت از نیروهای نظامی غربی برای حضور در گرجستانو تخلیه پایگاههای نظامی روسیه از گرجستان، امنیت مرزهای جنوب غربی روسیه را در قفقاز بشدت آسیب پذیر کرده است. به همین سبب روسیه تاب از دست دادن متحد سنتی خود در قفقاز را ندارد و نمی خواهد شاهد حضور نیروهای غربی در کنار مرزهای آسیب پذیر خود در قفقاز باشد. اهمیت این مرزها تا بدان حد برای روسیه حیاتی است که تا همین اواخر پایگاههای نظامی خود را در آخالکلای، تفلیس، باتومی و سوخومی حفظ کرده بود که با مساعی دولت مرکزی تفلیس و فشار بر اصلان آباشیدزه رهبر آجاریا با کمک متحدان اروپایی، ساآکاشویلی موفق به بازگرداندن آجاریا به زیر پرچم گرجستان شد و بساط حکومت منطقه ای آجاریا برچیده شد. بنابراین پایگاه باتومی با فشاری که از سوی غرب به روسیه وارد می شد بیش از آن قابل نگهداری برای روسیه نبود و ناگزیر از ترک آن شد.

اکنون با تخلیه پایگاههای وازپانی(در تفلیس) و آخالکلای، روسیه جای پای در گرجستان ندارد و تنها نقاط فشار بر گرجستان پایگاه سوخومی است که در دست حکومت جمهوری خودخوانده آبخازیاست. اوستیای جنوبی نیز که از آغاز استقلال همراه با آبخازیا اعلام استقلال و جدایی از گرجستان کرده است، نقاط بحرانی و پاشنه آشیل گرجستان به شمار می روند. در هر دو منطقه، نیروهای حافظ صلحی مستقر شده اند که مورد اعتراض دولت مرکزی گرجستان است. بنابراین تغییر ساختار و ترکیب شکل این نیروها و کمرنگ کردن نقش نیروهای روسی مورد درخواست دولت مرکزی گرجستان است که متحدان غربی گرجستان از این تقاضا حمایت می کنند ولی روسیه بشدت به آن اعتراض دارد و حاضر نیست تغییری در ترکیب و تعداد و نیروهای خود بدهد. از این منظر گرجستان روسیه را به هواداری از جدایی طلبان اوستیای جنوبی و آبخازیا متهم می کند. علاوه بر آن صدور پاسپورتهای روسی به ساکنان اوستیای جنوبی و آبخازیا از دیگر مواردی است که گرجستان روسیه را متهم به دخالت در امور داخلی گرجستان و تداوم بحران در دو منطقه جدایی طلبی کند.

با ادامه بحران در روابط دو کشور و قطع لوله انتقال گاز روسیه(از مقصد ترکمنستان) به گرجستان در زمستان گذشته که از قفقاز شمالی به جنوب کوههای قفقاز بزرگ در امتداد شاهراه نظامی گرجستان کشیده شده، از موارد تنبیهی روسیه علیه گرجستان در اجازه گرجستان به نیروهای غربی برای حضور در گرجستان قابل ارزیابی است. آنچه در اجلاس سازمان امنیت و همکاری اروپا در اجلاس استانبول بدان تاکید شده بود، تخلیه پایگاههای نظامی روسیه از گرجستان و خروج نیروهای روسیه از قلمرو گرجستان وعدم جایگزینی نیروهای غربی بجای نیروهای روسی است که گرجستان بدان پایبندی نشان داده است. از اینرو روسیه با گران کردن نرخ انرژی تحویلی و رساندن آن به قیمتهای جهانی و حذف یارانه های دوره شوروی به جمهوریهای پیرامونی از جمله اوکراین و گرجستان که با انقلابهای باصطلاح رنگین در مدار خروج از محور روسیه و ادغام در ساختارهای یورو آتلانتیکی گام برداشته اند، رفتار خود را تغییر داده و اراده سیاسی خود را بر آنها تحمیل و در حال نشان دادن اقتدار خود حرکت می کند. حضور تعداد زیادی کارگران گرجی که در روسیه کار می کنند، و درآمدهای حاصل از فعالیت خود را به گرجستان می فرستند و نیز وابستگی شدید اقتصاد گرجستان به بازارهای روسیه از جمله صادرات شراب گرجی به روسیه، هر نوع اعمال تحریم روسیه بشدت بر اوضاع اجتماعی و سیاسی گرجستان تاثیر می گذارد. مادمی که این معادله حل نشود و هر دو کشور منافع ملی یکدیگر را در نظر نگیرند بحران در روابط دو کشور نه تنها حل نخواهد شد بلکه بر شدت آن افزوده خواهد شد.

بحران چنین نیز نقش مهمی در تخریب روابط گرجستان و روسیه داشته است. از آنجا که جمهوری خودمختار چین با گرجستان هم مرز است روسیه گرجستان را به همکاری با چین و پناه دادن به آنها متهم کرده و در برخی موارد جنگنده های روسیدر تعقیب جدایی طلبان چین حريم هوایی گرجستان را نقض کرده اند که مورد اعتراض رسمی دولت گرجستان قرار گرفته است. در مقابل روسیه گرجستان را به آموزش داوطلبان چینی در دره

پانکیسی و دادن پایگاه به آنها متهم کرده است.

بدین ترتیب ریشه های بحران در روابط دو کشور شکل گرفته است. از طرفی با ورود گرجستان به ساختارهای غربی منطقه ای حایل بین روسیه و جنوب آن پدید آمده است که از سوی نیروهای نظامی غربی یا ملی وابسته و متمایل به غرب اشغال شده و عمق ژئواستراتژیک روسیه را تضعیف و محدود کرده است. به این ترتیب غرب با ورود به گرجستان و از آن طریق آذربایجان و سپس دریای خزر فاصله زیادی بین روسیه و جنوب ایجاد کرده و روسیه را از دسترسی به جنوب محروم کرده است. ادامه این محور غربی - شرقی به آسیای مرکزی کشیده می شود. آنچه در این بازی مهم است حذف ایران و روسیه از دسترسی به یکدیگر و دسترسی آنان به منطقه است که در سناریوهای غربی نقش محوری دارد. به همین علت روسیه شاهد و ناظر تغییرات ناباورانه‌ای است که هیچ تمایلی بدان نداشته و ندارد ولی ناگزیر بدان تن می دهد. در این میان نقش محوری برای همه این تحولات به عهده گرجستان گذاشته شده است که حفظ وضعیت موجود یا حل بحران در راستای استقلال اوستیای جنوبی و آبخازیا منجر به گسترش نقش روسیه در منطقه و حل آن به نفع گرجستان سبب افزایش نقش استراتژیک غرب و تضعیف روسیه خواهد شد. اگرچه ارمنستان هنوز به عنوان متحدی استراتژیک و کلیدی برای روسیه باقی می ماند. ولی تمایل این کشور به پیوستن به ناتو نیز از جمله چالشهای روسیه است. هرچند ارمنستان اعلام کرده است که پیوستن او به ناتو نه از نوع ترکیه ای بلکه از نوع یونانی آن خواهد بود و به هر حال رابطه خود با روسیه را حفظ خواهد کرد. امانباید از نظر دور داشت که گرجستان به جهت جغرافیایی در کنار آذربایجان برزخ طبیعی قفقاز را در اختیار دارند همان موقعیتی که بدست هر قدرت بیافتد برکل منطقه مسلط خواهد بود و ارمنستان اهمیت ژئوپلیتیکی اندکی برای غرب دارد و خارج از این مجموعه است.

تحولات اخیر اوستیای جنوبی بر شدت وخامت اوضاع افزوده است. جدایی طلبان مناطق بحرانی قفقاز با استدلال به آنچه که از نظر حقوقی جمهوریهای متحده را از شوروی جدا و حقتعیین سرنوشت بدانها اعطاء کرد، خواستار اعطای استقلال از سوی کشور مادر شده اند و آن را حق قانونی خود می دانند. به همین سبب قره باغ، آبخازیا، اوستیا، ترانس دنیستر خواهان استقلال شده اند و در این زمینه پافشاری می کنند.

گرجیها ادعا می کنند که اوستیا همان آلانهای ایرانی هستند که از آسیای مرکزی بهدشت قباچاق کوچ کرده و سپس در دامنه های شمالی قفقاز بزرگ ساکن شده اند. تعدادی از آنها در زمان حمله تیمور در قرن 14 میلادی به دشت قباچاق از قفقاز شمالی به دامنه های جنوبی قفقاز بزرگ به قلمرو گرجستان کوچ کرده و در منطقه اوستیای جنوبی کنونی ساکن شده اند. بنابراین آنها نمی توانند ادعای ارضی داشته باشند و اصلا نه گرجی هستند و نه قلمرو ملی دارند. در مقابل روسها ادعا دارند که اوستیا از نظر تاریخی جزو امپراتوری روسیه هستند. مواردی از این نوع منجر به ایجاد تنش در روابط دو کشور شده است.

سرنگونی هلی کوپتر حامل وزیر دفاع گرجستان در منطقه اوستیای جنوبی در روزهای آغازین سپتامبر 2006 از سوی نیروهای نظامی اوستیای جنوبی و برگزاری مانور نظامی تحریک آمیز گرجستان در پیرامون این منطقه از عوامل موثر در تنش اخیر در روابط دو کشور شمرده می شود.

برگزاری همه پرسی استقلال اوستیا

بنا به اعلام کمیته مطبوعات و اطلاعات اوستیای جنوبی بدستور ریاست جمهوری آقای ادوارد کوکوئیتی مصوب 11 سپتامبر، همه پرسی استقلال اوستیا از گرجستان در 12 نوامبر انجام خواهد شد. در اینهمه پرسی پرسش خواهد شد که "آیا استقلال حکومت اوستیای جنوبی و شناسایی آن از سوی جامعه بین المللی را تأیید می کنید". در باره اعلامیه فوق دولت گرجستان عکس العمل نشان نداده است.

گرجستان از اتحادیه اروپا خواسته است تا روسیه را برای برقراری وضعیت آبخازیا و اوستیای جنوبی تحت فشار قرار دهد. در عین حال وزیر خارجه گرجستان از اتحادیه اروپا خواسته است در برقراری گفت و گوی مستقیم با طرفهای اوستیای آبخازیا آنها را یاری رساند. این موضوع توسط معاون اول وزیر امور خارجه گرجستانوالری چچه لاشویلی در اجلاس همکاریهای پارلمانی گرجستان و اتحادیه اروپا که در 12 سپتامبر برگزار شد اعلام شده است. او اظهار داشت دولت گرجستان سیاست خود را در برقراری صلح در مناقشه را تغییر نداده است، هرچند شکل کنونی صلحانی را به مصلحت نمی داند، بنابراین دولت در همکاری با موسسات بین المللی باید این شکل را تغییر دهد. او در این ارتباط اعلام داشت که پشتیبانی از هیات نمایندگی سازمان امنیت و همکاری اروپا، در اوستیای جنوبی و نمایندگی سازمان ملل در آبخازیا باید افزایش یابد و از طرف روسیه تضمینهای امنیتی لازم داده شود.

در اثنای این تحولات، اعضای کمیته همکاریهای پارلمان اروپا که در دیدار رسمی از گرجستان بسر می برند و از تعدادی از اعضای کمیته همکاریهای گرجستان اتحادیه تشکیل می شوند با کمک هیات نمایندگی سازمان امنیت و همکاریهای اروپا در گرجستان وارد منطقه اوستیای جنوبی شدند. اینهیات قرار است با رئیس جمهور اوستیای جنوبی و نیز فرمانده مشترک نیروهای حافظ صلح در منطقه درگیری، ژنرال کولاخمانف در دیدار از تسخینوالی، ملاقات داشته باشند.

به نظر می رسد در زمان برگزاری هشتمین اجلاس کمیته همکاریهای پارلمانی گرجستان اتحادیه اروپا که از 12

تا 15 سپتامبر در پارلمان گرجستان برگزار خواهد شد به جمع‌بندی‌های مناسبی در راستای کمک‌های اتحادیه اروپا در ابتکارات منطقه ای بیانجامد. در برنامه اعضای این کمیته دیدار با وزیر خارجه، وزیر دفاع، وزیر دادگستری، رئیس جمهور گرجستان و بازدید از مناطق بحرانی و دیدار از جاذبه های تاریخی گنجانده شده است.

بحران اوستیای جنوبی با آغاز درگیری‌های نظامی در اوایل سپتامبر شدت گرفت و با سرنگونی هلی کوپتر ام 8 حامل وزیر دفاع گرجستان متعلق به نیروی هوایی گرجستان از سوی نیروهای مسلح اوستیایی شدت گرفت. نیروهای اوستی اعلام داشتند که مسئولیت این واقعه به عهده وزیر دفاع گرجستان است که بدون اطلاع قبلی و موافقت و هماهنگی با نیروهای حافظ صلح وارد منطقه شده و بر شدت بحران افزوده است. اما دولت گرجستان انجام هر نوع مانور نظامی و پرواز بر فراز منطقه را حق قانونی و حاکمیتی خود می داند.

به نظر می رسد مذاکرات و گفت و گوهای جدایی طلبان اوستی و آبخازها دولت مرکزی با میانجیگری سازمانهای بین المللی می تواند در کاهش بحران و رسیدن به یک راه حل قابل قبول مفید باشد، موردی که دولت‌های مرکزی نمی خواهند در این چارچوب حرکت کنند، زیرا مذاکره مستقیم با مناطق جدایی طلب را به منزله شناسایی رسمی این مناطق ارزیابی می کنند موردی که در قره باغ نیز مصداق دارد و جمهوری آذربایجان هیچگاه قره باغی ها را به عنوان طرف‌های درگیر به رسمیت نشناخته است. اما جدایی طلبان ادعا می کنند بر همان اساس که جمهوری‌های متحده از اتحاد شوروی جدا شده و استقلال خود را بدست آوردند، این مناطق نیز می توانند بر همان اصول و رویه به استقلال دستیابند.

آیا برآستی تصور فروپاشی اتحاد شوروی و استقلال جمهوری‌های قفقاز می‌توانست تبعات این چنینی را به ذهن متبادر کند؟ اگر این چنین می بود بایستی برای این موارد راه حل های از پیش تعیین شده موجود می بود.

پایان پیام.